

SIMONA VYNIAUTAITĖ
Lietuvių kalbos institutas

Mokslinių tyrimų kryptys: geolingvistika, dialektologija,
sociolingvistika.

SKUODO APYLINKIŲ ŽEMAIČIŲ KALBINĖS NUOSTATOS

Language Attitudes of Samogitians
in Skuodas District

ANOTACIJA

Straipsnyje analizuojamos Skuodo apylinkių žemaičių kalbinės nuostatos – gimtosios tarmės ir tarmiakalbių žmonių vertinimas. Analizėje taikomas apibendrintas trinaris modelis, atskleidžiantis skirtingas tarmės vertinimo plotmes – idealo, neišvengiamybės, ribotumo. Parodomos tarmės vertinimų ir gimtosios kalbos sampratos, psichologinio savitumo galimos sąsajos.

ESMINIAI ŽODŽIAI: šiaurės žemaičiai telšiškiai, kalbinės nuostatos, tarmė, bendrinė kalba, savimonė.

ANNOTATION

The article analyses the language attitudes of Samogitians in Skuodas district, namely the native dialects and the evaluation of people speaking a dialect. The broad-brush trinomial model is applied in the analysis which helps to unveil different dimensions of dialect evaluation, such as ideal, inevitability, limitation. The analysis presents the conceptions of dialect evaluation and native language as well as the possible connections of psychological distinction.

KEYWORDS: Northern Samogitians of Telšiai, language attitudes, dialect, standard language, self-awareness.

1. ĮVADAS

Tarmių reikšmė dabartiniame pasaulyje, visuomenėje gali būti suvokiama labai įvairiai. Teiginys, kad tarmė – tai turtas, vertybė, viena vertus, atrodo (atrodė) savaimė suprantamas ir sunkiai nugincytinas dalykas, tačiau kita vertus, ne visada ir ne visiems. XXI a., kaip nuolat kintančiame modernių technologijų, globalizacijos laikmetyje, vertybių ir požiūrių įvairovė, jų pasikeitimai tampa nebestebinančiu reiškiniu. Tam įtakos turi tiek išoriniai veiksniai, tiek tam tikri visuomenės psichologijos, elgsenos pokyčiai. Faktas, kad kinta ir kalba – visos jos atmainos. Tarmių pakitimai (įvykę bei vykstantys) neretai atrodo blogybė – ir didesnė negu bendrinės kalbos kitimas, o ryškėjantys naujieji tarminiai dariniai (geolektai, regiolektai), „negryna“, „netikra“ tarminė kalba – šios blogybės padarinys. Tarmės pokyčių vertinimas kaip ėjimas mirties link, o bendrinės kalbos pokyčių laikymas natūraliu procesu, arba abiejų procesų pripažinimas neišvengiamais, bet ne pabaigą žyminčiais reiškiniais, susijęs su ideologijos, perspektyvos pasirinkimu. Pabrėžiama, kad geolingvistinė perspektyva yra optimistinė ir įprasmina vystymosi ideologiją (Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014b: 36). Ideologijų sankirtoje reikšmingas išlieka (tikriausiai ir dar reikšmingesnis) klausimas, kiek svarbi tarmė eiliniams vartotojams, ar apskritai ji svarbi vykstant kitimui. Dėl šios priežasties tiriant tarmes vis dažniau atsižvelgiama į kalbinių nuostatų aspektą (plg. Vaicekauskienė, Sausverde 2012; Kliukienė 2010; Ramonienė 2013), nes kalbos vartotojų požiūris, vertinimas yra reikšmingas ir netgi būtinas veiksnys (plg. Mikulėnienė 2015: 103), gana gerai atspindintis esamą padėtį ir tai, kaip ši padėtis gali kisti ateityje. Kalbinių nuostatų reikšmė išvelgtina ir kalbant apie išlikimo potencialą – jos yra vienas iš veiksnių, užtikrinančių tarmių gyvybingumą, tęstinumą (Aliūkaitė, Bakšienė, Jaroslavičienė ir kt. 2014: 130). Šiuo atveju nuostatos suprantamos ne vien kaip tam tikras psichologinis, bet ir kaip funkcinis reiškinys.

Tirti pasirinktas Skuodo kraštas, kuris yra viena iš Žemaitijos vietovių, priklausančių regiono branduoliui (plačiau žr. Petrusis 2005: 168). Dėl šios priežasties gyventojai pasižymi bene stipriausia žemaitiškąja savimone, glaudžiais saitais tarp tapatybės ir gimtosios vietos. Svarbu ir tai, kad kraštas nėra paribio su aukštaičių tarme sankirtoje, dėl kurios tarmę reikėtų traktuoti jau kaip pereinamąją. Priešingai, Skuodo apylinkės, kuriose išryškėja pajūrio žemaičių ir vadinamųjų telšiškių fonetinių, gramatinių ypatybių kryžiaavimasis (Girdenis 2012: 13), laikytinos vienomis iš reprezentatyviausio kalbinio kodo¹ „savininkų“ žemaičių tarmės plote (Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014a: 262). Skuodo, kaip

¹ Galima skirti Skuodo geolektą – smulkesnį tarminį darinį, gyvuojantį stiprių tradicinių šnektų pagrindu (Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014a: 260).

labai gerai išlaikusio tarminę kalbą miesto, statusą patvirtina ir kitų tyrimų² duomenys. Manytina, kad tvirtas šio krašto tarminis pamatas ir priklausymas Žemaitijos regiono branduoliui turi įtakos ne tik pačių gyventojų pasaulėžiūrai ar būdai, bet ir kalbinėms nuostatom.

1 PAV. Punktai

Tikslas, uždaviniai, metodai, medžiaga. Šio straipsnio tikslas – išsiaiškinti, kaip Skuodo apylinkių žemaičiai vertina gimtąją tarmę ir tarmiakalbius žmones. Naudojamosi Lietuvių kalbos instituto 2010–2013 m. vykdyto projekto *Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida* (plačiau žr. www.tarmes.lt) duomenimis (pateikėjų anketomis, garso įrašais), kurie saugomi Lietuvių kalbos instituto Tarnių archyve. Apklausti *Lietuvių kalbos atlaso* punktų, priklausančių Skuodo kraštui – Kešrių (12), Vižančių (vietoje Skliaūstės, 13), Skuodo (29), Šarkės (30), Ylakių (31), Lūknė (vietoje Pāluknės, 38), Mósėdžio (40) (žr. 1 pav.) – 57 gyventojai. Imtį sudaro vyresniosios (41; 72 proc.), vidurinės (10; 17,5 proc.) ir jaunesniosios (6; 10,5 proc.) kartų respondentai, iš kurių 45 moterys ir 12 vyrų. Pagal projekto nuostatus jaunesniąja karta laikomi žmonės iki 30 m., vidurine 31–49 m., vyresniąja 50 m. ir vyresni. Pateikėjų išsilavinimas yra gana įvairus: pradinis (16; 27 proc.), aukštasis (14; 25 proc.), nebaigtas vidurinis (10; 18 proc.), aukštesnysis (7; 12 proc.), profesinis (6; 11 proc.), vidurinis (4; 7 proc.). Kadangi naudojamosi visa iš punktų surinkta medžiaga, pateikėjų skaičius amžiaus, lyties, išsilavinimo atžvilgiu nėra vienodas. Kai kuriais atvejais svarstoma šių

² Projektai *Kalbų vartojimas ir tautinė tapatybė Lietuvos miestuose* ir *Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis: miestai ir miesteliai* (žr. *Miestai ir kalbos 2. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis*), etnologo Petro Kalniaus tyrimas (2012: 331–332).

sociolingvistinių kintamųjų įtakos galimybė. Tikėtina, kad esant kitokiems imtims, ir rezultatai galėtų būti kitokie. Siekiant išanalizuoti tarmės vertinimus ir aptarti galimas sąsajas su gimtosios kalbos samprata, naudojamosi aprašomuoju analitiniu ir interpretacijos metodais, remiamasi etnologijos, etnopsichologijos tyrimų duomenimis.

2. TARMĖS VERTINIMAS

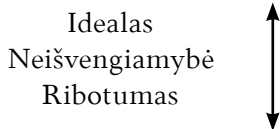
Požiūris į tarmę – reikšmingas aspektas. Pabrėžiama, kad kinta ne tik tarmės, bet ir požiūris į tarminį diskursą (Aliūkaitė 2011: 11). Dėl to tarmių vertė gali būti suvokiama kitaip negu anksčiau (pavyzdžiui, sovietmečiu). Vienas iš variantų, kai pateikėjai tiesiogiai vertino tarmę išsakydami savo nuomonę arba pastebėjo, akcentavo, ką dažniausiai mano kiti, kokia nuomonė susiformavusi. Kita galimybė spręsti, koks požiūris į tarmę, yra ne pačios tarmės tiesioginis vertinimas, bet nuomonė apie tarmiškai kalbantį žmogų. Manoma, kad kalbinių kodo gyvybingumą, išlikimo priežastis patikimiau gali atskleisti asociacijos su jį vartojančiais kalbėtojais negu paties kodo vertinimai (Ramonienė 2013: 7), kitaip tariant, reikšmingos nesąmoningosios nuostatos. Tačiau, kaip teigia Dava Aliūkaitė, dar sėkmingesnis modelis yra, kai tiriamos ir sąmoningosios, ir nesąmoningosios nuostatos (2013b: 224).

Anketose³ buvo pateikti keli galimi tarmiškai kalbančio žmogaus apibūdinimai: *kaimietis, menkai išsilavinęs, vyresnio amžiaus, gerbiantis gimtąją tarmę, patriotiškai nusiteikęs*. Pateikėjai taip pat nurodė ir kitokius variantus, apibūdinančius tarmiškai kalbantįjį. Kai kurie respondentai išsakė po kelis apibūdinimus, todėl pateiktas atsakymų, o ne respondentų skaičius. Kadangi tiriamųjų (kaip ir apskritai gyventojų analizuojamuose punktuose) nėra daug, atsakymų skaičius nedidelis. Pabrėžiama, kad „tarmės nepasidaro mažiau, jei ji gyvybinga viename, o ne, pavyzdžiui, šešiuose (čia pasirinkti sąlyginiai skaičiai) punktuose. Geolingvistinė vertė, skirčių reikšmė išlieka ta pati“ (Aliūkaitė, Bakšienė, Jaroslaviene ir kt. 2014: 182). Galima teigti, jog požiūrio taip pat nepasidaro mažiau, jei skiriasi jį deklaruojančių žmonių ir atsakymų skaičius. Pagrindinės ir galimos tendencijos iš esmės atspindimos. Tarmiškai kalbančio žmogaus apibūdinimai ir jų skaičius pateikti 1 lentelėje. Nurodyta, kiek yra atsakymų iš vyresniosios (Vr), vidurinės (Vd), jaunesniosios (J) kartų pateikėjų.

---

³ Pavyzdį žr. http://www.tarmes.lt/index_meniu.php?id=5

Iš šių apibūdinimų išryškėja trys pagrindiniai tarmės vaizdiniai, sudarantys skirtingas plotmes:

Apibūdinimų priskyrimas plotmėms nėra neginčytinas, jis labiau sąlygiškas, priklausantis nuo interpretacijos. Tai tam tikras apibendrintas trinaris modelis⁴, kuriuo galima remtis analizuojant kalbos vartotojų tarmės sampratą ir vertę.

1 LENTELĖ. Požiūris į tarmiškai kalbantį žmogų

Atsakymų skaičius	Apibūdinimas																												
	Vr	Gerbiantis gimtąją tarmę	13	9	8	7	6	4	1	1	1	-	1	1	-	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vd	Gerbiantis gimtąją tarmę	4	2	2	2	1	-	1	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
J	Taip įpratęs	2	2	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Iš viso	Gerbiantis gimtąją tarmę	19	13	12	10	8	5	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Procentai	Gerbiantis gimtąją tarmę	23	15	14	12	10	6	4	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

2.1. Tarmė – idealas

Šią plotmę sudaro **pagarbos**, **patriotizmo** ir **tradicijos** dėmenys. Tarmės, tarmiškai kalbančio žmogaus tapatinimas su tokiais dėmenimis lemia arba gali

---

⁴ Ji būtų galima sieti su universalios simbolinės struktūros Pasaulio medžio modeliu, įprasminančiu Pasaulio darną, tvarką (plačiau žr. Čepienė 2014: 57). Iš esmės ir čia egzistuojančios dalys sudaro, galima sakyti, kalbinių nuostatų darną, nes atspindi visas tris (sąlygiškas) plotmes: teigiamą (idealo), neutralią (neišvengiamybės) ir neigiamą (ribotumo). Tai, kad neegzistuoja vien tik idealo plotmė, t. y. šiuo atveju nėra tik teigiamo požiūrio į tarmę ir šimtaprocentinio jos vartojimo visose srityse, dar nereiškia tarmės (iš)nykimo ar itin prastos situacijos.

lemti tarmės svarbą jos vartotojui, gyvybingumą, tęstinumą. Tam tikra prasme „atstovavimas“ plotmei yra ir pačių žmonių sąmoningas pasirinkimas. Dėl šių priežasčių dėmenis galima suvokti kaip sudarančius gana tobulą ar artimą idealui modelį.

Pagarba. Daugiausia kartų (19) pateikėjai tarmiškai kalbantį žmogų charakterizavo kaip gerbiantį tarmę. Pagarba savai tarmei, tarmės autoritetas iš esmės laikytinas prestižiškumu (Kliukienė 2014: 7). Taigi, nors tiesiogiai nepasakoma, tačiau išryškėja, kad tarmė laikoma labai prestižiška⁵. Šis apibūdinimas dažniausiai minėtas dar ir kitų šiaurės žemaičių punktų atstovų (plg. Pabrėža 2013: 5). Pagarba laikoma svarbia vertybe, paprastai gerbiami labai reikšmingi dalykai. Galima teigti, kad net ir manant tarmę esant ne visur tinkamą vartoti, estetine prasme nelabai gražią, ją privalu vertinti, branginti, plg.: (1) *žėnā, ta lietuviu kalba ta jau tuoki kāp reikint, vuo, žėnā, ta žemaitiu kalba dėdlė švaka ir, bet mums ana gera vės tēik ir* [K. M., m., 79 m., V.]⁶. Nors šiuo atveju išryškėja bendrinės kalbos kaip prestižiškesnio kalbinio kodo samprata, vis dėlto tarmė laikoma psichologiškai artimiausiu, geriausiu kalbiniu kodu. Žmogus, kalbantis tarmiškai, taip pat tampa vertas pagarbos ir, priešingai, į galinčius kalbėti tarmiškai, bet nekalbančius ar „užmiršusius“ tarmę žmones žiūrима gana neigiamai:

- (2) *Tuoks kap išpoikėms atruoda. Parvažiuo va žemaitis kuoks studėnts eš Vėlniaus, Kau-na, jau so savėškės jau praded šnekietė ta literatūrėška kalba ēr, žėnuok, mon nedėdėlė patink, kažkāp, aha, tuoks ešdėdoms atruoda dvelk eš anuo.* [L. Š., m., 52 m., Y.]
- (3) *Ka tēp pasėklausa žmuogos, ka to žėnā, ka ons gal žemaitėškā šnekietė ēr nešnek, ta no mon tēp biški keistā atruoda eš tėkrūju, nes jego eš žemaitiu esam, ta galem ēr šnekietė žemaitėškā.* [G. P., m., 24 m., M.]
- (4) *Mon net dabā pėktoms, ir ir pas mūsa, kor, sakīsio, ir pats žemaitis kaima vėdurie banda pakeistė. <...>. Ta ir vėitas, kor to turi kėtēp rokoutėis, kor to turi bėndrautėis, bet jego aš kaimė sosėtėksio – mon nesoprontamā, mon eš tėkrūju nesoprontamā.* [D. Č., m., 45 m., K.]
- (5) *Ta kas tēn kėrcious „tai išvažiuosiu, tai aš...“? Joukas eš kėts kėta paskiau. No ka tēp ir.* [J. J., m., 83 m., V.]

⁵ Gyventojų apklausa parodė, kad žemaičių tarmė Skuodė laikoma prestižiškiausia (Kliukienė 2014: 7). Pabrėžiama, jog atvirasis prestižas yra reikalingas, kad bendrinė kalba (standartiniai variantai) būtų laikoma tautinės visumos simboliu (žr. Auer 2011: 486). Šiuo atveju tarmės prestižas lemia ar gali lemti jos laikymą tautinės dalies, t. y. žemaičių, simboliu. Vis dėlto, P. Kalniaus teigimu, apskritai dauguma visų Žemaitijos vietovių žemaičių mano savo tarmę esant ne-prestižinę, nes bendrinė kalba sukurta aukštaičių tarmės pagrindu (2012: 322).

⁶ Laužtiniuose skliaustuose nurodyti pateikėjų inicialai, lytis (m. – moteris, v. – vyras), amžius, vietovė (Y. – Ylakai, K. – Keiviai, L. – Lūknės, M. – Mósėdis, S. – Skuōdas, Š. – Šarkė, V. – Vižančiai).

- (6) *Jug ir čia tuokiū panieliu, katruos eššėgalvuo ėr praded šnekietė bėndrėnė kalbo gīvendami Žemaitijuo – ta joukas vėsė. <...>. Tėi mažesnė, ka ešgėrst, ta tėkrā ka joukas.* [G. L., m., 19 m., Y.]
- (7) *Jug ka pradietumi dabā ne eš šiuo ne eš tuo pradietumi aukštaitėškā rokoutėis, vėsė aplinkou sakītom, kad čia kap balta varna atsėrada kažkuoki.* [J. M., m., 72 m., V.]
- (8) *Mon atruoda, no joukingā – tėik metu pragīvenės kuokiuo Žemaitijuo ar kor nuors ėr to nebemuokietė sava gimtuosės kalbuos, no irgi tėp... <...>. Nemanau, kad gali užmė-rštė sava gimtuosės kalbuos par kelis tus mienesius ar metus, vės tėik atsiminsi.* [B. P., m., 18 m., K.]

Nekalbėjimas tarmiškai suvokiamas kaip išdidumo, pasipūtimo, keistumo apraiška. Toks elgesys kelia pyktį arba juoką. Pabrėžtina, kad visų kartų atstovams tai nėra priimtina. Pagrindiniu kalbiniu kodu laikoma būtent tarmė, ir jos neavartojimas bendruomenės narį tarsi atskiria, jis iškrenta iš įprastos tradicinės bendruomenės sistemos, t. y. tampa lyg ne *savu* arba bent jau *kitu* (ši sąvoka universalioje *savas–svetimas* opozicijoje užima tarpinę vietą (Unukovičius 2014: 192–193). Kalbos reikšmė ieškant (savi)identifikacijos, (ne)buvimas *savu* išryškėjo ir iš 1999 m. vykusios apklausos, nes „žemaičių kalbos nemokėjimas žmogų eliminuoja iš žemaičių tarpo“ (Pakalniškis 2001: 207). Kalbą būtų galima prilyginti atvirkštinės (kai kuriais atvejais ir savanoriškos) iniciacijos dėmeiui – manyti egzistuojant kalbinę antiiniciaciją. Tai patvirtintų ir P. Kalniaus aprašyta situacija, kai jauna žemaitė teigė nesanti žemaitė, nes jau nebekalbanti žemaitiškai (nekalbėti pradėjo studijuodama Klaipėdoje) (2012: 310). Kalbinis „išėjimas“ šiuo atveju sąlygoja ir tapatybinį. Esama ir kitos nuomonės, kai tarmės neavartojimas sietinas su įpratimu vartoti bendrinę kalbą. Tokiu atveju sunku vėl kalbėti tarmiškai, plg.: (9) *Žmuogos vės tėik tou ons, kėtė nu rīta iki vakara šnek so sava bėndramuoklės ėr ipront, savaitė, mienesi, metus gīven ėr vėskas* [V. B., m., 44 m., Y.]. Galima teigti, kad ši nuomonė išskirtinė, nes dažniausiai žiūrima kritiškai į tarmės neavartojimą savoje aplinkoje. Svarbu ir tai, kad požiūris nėra visiškai radikalus bendrinės kalbos atžvilgiu – tam tikrose vietose, situacijose ji laikoma priimtina, vartotina (žr. 2 lentelę).

Su pagarba reikėtų sieti ir sampratą, kad tarmė – tai vertybė, o ne ignoravimo, šaipymosi ar kitų neigiamų reiškinių objektas. Atsiranda pastebėjimų apie kitų (nežemaičių) pašaipas, žemaičių tarmės nevertinimą, pvz.:

- (10) *Lietuviu kalba ein pu vėsa Lietova, vuo žemaitėškā anėi tən nemiegst dėdlė žemaitiu, anėi tīčiuojės eš žemaitiu. <...>. Jug lagerie bova tən vėskuo: ėr dzūku, ėr aukštaitiu, ėr žemaitiu – eš vėsuos Lietuvoos bova. So vėsās lietovėškā lioubam šnekietė, tiktā žemaitė sava tarpė, jau ka susirinksem, tėp lėngviau palėks, kad nebrėk lėižovė belunks-tītė, gali žemaitėškā pasirokoutė. Bet jau tiktā sava tarpė, vuo tėp jau, vuo ka ne tujau pradies „žemaitis kukutis“ – tujau pat pradies tīčiuotėis – negaliejė. Ei, tuos tuokės,*

puokrīpē tuokēi īr, tuokēs madas, kad rēk trauktē par dunti, ēr trauk kēts kēta. Jug ēr tus dzūkus trauk par dunti, ēr tus žemaitius trauk par dunti – priekabiu atrond vēsēms, kas nuor. [V. G., v., 85 m., L.]

- (11) *Ē, žemaitiu nieks neivertēn, pradiek šnekietē... Vuo aukštaitems netink, ka esam žemaitē. <...>. Bet, sakau, aukštaitē žemaitiu nekēnt, Jēzus Marējē, ipač Kauns – mafējē. Ēk to, sakau, mafējē jūs. Žemaitēškā lioubam pavemtē, tēi statībininkā – kq sakēte? Jo, mes sakēme, bet, sakau, jūs supraskite. Žemaitē, Jēzus Marėjē!* [M. R., v., 51 m., Š.]
- (12) *Žēnā, bet ēš tavēs ēšsėjouks vēsē, ka to tēn* [Klaipėdoje] *rokousīs tēp žemaitēškā.* [K. M., m., 79 m., V.]

Šį požiūrį galima suprasti kaip pernelyg jautrią reakciją, šiek tiek perdėtą tyčiojimosi, neapykantos vertinimą. Kalbos skirtingumas, atsirandantis nesupratimas kelia nuostabą ar juoką – ir galbūt nebūtinai piktą (plg. tarpininkavimo svarbą stereotipizuojant, kai *kitų* priskirti požymiai suprantami kaip menkinimas (Gottlieb 2006: 3). Tačiau toks žemaičių jautrumas⁷ rodo jų tarmės branginimą, pašaipų netoleravimą, nes tarmė suvokiama kaip labai svarbus dalykas, gimtoji kalba. Nors, pasak P. Kalniaus, gali būti, kad šaipymasis turi pagrindą: „<...> tam tikras spaudimas žemaičių tarmei toliau išlieka – ją labiau ėmė toleruoti tik lietuvių inteligentija. Lingvistinių aukštaičių (ypač žemesniųjų visuomenės sluoksnių) reakcija, galima sakyti, yra menkai pakitusi – žemaitiškam kalbėjimui jie toliau lieka ne itin tolerantiški“ (2012: 321). Tikėtina, kad neigiama reakcija atspindi ir ankstesnį ne itin teigiamą požiūrį į tarmes, arba, pateikėjo žodžiais tariant, tai yra tiesiog priekabių ieškojimas. Apskritai neretai pasitaiko, kad į žemaičius žiūrima kaip į kiek per daug etnocentriškus žmones – tautinės, kultūrinės, istorinės, kalbinės savasties nuolatinius ryškintojus. Tuo tarpu žemaičiams tokia kritika atrodo gana užgauli, įžvelgiamas nevertinimas, šaipymasis. Tai galima interpretuoti kaip tam tikrą susipriešinimo, įtampos užuomazgą, bet galima suvokti ir kaip vieni kitų „nepiktybinį“ nesupratimą, kultūrinius skirtumus ir džiaugtis, kad jie egzistuoja XX a. bei XXI a. pradžioje. Panašių žemaičių pastebėjimų apie jų ir jų tarmės nevertinimą užfiksuota ekspedicijoje Skuodo, Šiaulių ir Pānevėžio rajonuose. Teigiama, kad priešprieša tarp žemaičių ir aukštaičių, apibrėžianti žemaitišką tapatumą, yra priešpriešos tarp lenkų ir lietuvių tiesioginė analogija (plačiau žr. Čepaitienė 2001: 91). Esama ir priešingos nuomonės, kad yra didelis Žemaitijos ir žemaičių palaikymas kitose Lietuvos vietovėse, didžiuosiuose miestuose. Žemaičiai, jų tarmė suvokiama jau ne kaip pašaipų objektas, bet pasidžiaugiama, teigiamai visa tai vertinama: (13) *nuors vākā, ka ēšvažiava i Vēlnio muokitēis, ta saka, ka pasakiau ēš*

⁷ Psichologinis tyrimas parodė, kad žemaičiai apskritai yra jautresni negu aukštaičiai (Bliumas 2000: 59).

Žemaitėjės – tėkrā vuos ne Dievas esi. No, va tuoks Žemaitėjės palaikīms īr tū tuo-kiū, kažkāp tēp va pagarbē [L. P., m., 44 m., M.]. Negalima atmesti prielaidos, kad daug kas priklauso ne tik nuo sampratos, kas yra įžaidu, pašaipu, bet ir nuo skirtingų žmonių patirčių, išgyventų situacijų arba apskritai polinkio įžvelgti teigiamus ar neigiamus dalykus.

Iš pateiktųjų atsakymų išryškėjo ir truputėlį kitoks pagarbos aspektas. Pabrėžiamas paties žmogaus nusistatymas, nes jis ne šiaip moka, gali kalbėti tarmiškai, bet tai daro iš pagarbos. Vieną kartą minėtas labai panašus apibūdinimas – *reikia gerbti savo tarmę*. Apibūdinamas ne tiek tarmės vartotojas, bet tiesiogiai pasakoma, patvirtinama, kad tarmė yra verta pagarbos, tai rūpimas dalykas. Nors tarmiškai kalbančio žmogaus, pačios tarmės siejimas su pagarba yra dažniausias iš visų apibūdinimų, vis dėlto teigiama ir priešingai: (14) *aš nemanau, kad kalba rėk kažkāp gerbtė ipatingā. Nė. Kalba īr skėrta išreikštė, ne anā pagaruos rėk, ne... Aiškē, tū keiksmazuodžiu ta tėkrā īr, niekam nier garbie anū vartuotė, bet rokoutėis tarmėškā, kad aš gerbio kalba, kažkāp irgi veidmainėškā skomb, nemanau* [G. J., m., 38 m., Y.]. Galima daryti prielaidą, kad kalba (tarmė), jos vartojimas šiuo atveju deidealizuojamas, suprantamas kaip grynai praktinį pobūdį turintis reiškinys. Pagarba labiau sietina su kalbos kultūra, pavyzdžiui, keiksmazodžių nevartojimu. Su vertybėmis glaudžiai susijęs dar vienas apibūdinimas – žmogus, mylintis savo tarmę. Meilė, kaip ir pagarba, yra taip pat viena didžiausių vertybių, todėl jų laikydamasis žmogus suvokiamas itin teigiamai. Toks kalbėtojas – vertinantis ir branginantis tarmę.

Patriotizmas. Antras dėmuo, sudarantis idealiąją plotmę, yra patriotiškas nusiteikimas. Iš viso yra 12 tokių atsakymų. Kalbėjimas tarmiškai suvokiamas kaip patriotizmo dalis. Vartoti tarmę reiškia kartu mylėti, gerbti savo kraštą, būti pasiryžusiam dėl jo (ir gimtosios kalbos) daug padaryti, aukotis. Toks požiūris sietinas su tautine savimone, nes 39 (68 proc.) pateikėjai nurodė esą žemaičiai (oficialioji tautybė – lietuvių), taip pat dauguma (43; 75 proc.) gimtąja kalba laiko ir žemaičių tarmę. Gimtoji kalba pateiktųjų sąmonėje asocijuojasi su patriotizmu, todėl tai artima sampratai, kad kalba – viena iš svarbiausių tautos dalių. Teigtina, kad iš esmės kalba sudaro bendruomenę (Garrett, Coupland, Williams 2003: 12), yra esminis tapatybės požymis (Račiūnaitė-Vyčiniene 2014: 223). Šį teiginį patvirtina ir žemaičių situacija: „dabartiniams žemaičiams savidentifikacijoje ir atskyrimo nuo nežemaičių svarbiausias rodiklis – ne gyvenamoji teritorija, ne menama istorinė Žemaitija, o kitokia kalba (dialektas)“ (Kalnius 2012: 405). Abiem atvejais būtent kalba suprantama kaip pagrindinis tapatybės rodiklis. Truputį kitos nuomonės laikomasi dar viename tyrime – kalba suvokiama žemaičių atveju kaip antroje vietoje esantis ir tapatybę žymintis veiksnys, o svarbiausiu laikoma gimtoji vieta (Čepaitienė 2001: 190). Tai, kad kalba tampa svarbiu veiksniu suvokti tautybę, tokia sąsaja galima ir

pagrįsta, įrodo jaunosios kartos atstovės tautybės samprata: (15) *Lietuvuo gīveno, lietuviu kalba muokaus – ta lietovė, žemaitiu kalbuos nesimuokau* [B. P., m., 18 m., K.]. Šiuo atveju dar labiau sukonkretinama – pabrėžiamas kalbinio kodo mokymasis, t. y. iš kalbos mokymosi sprendžiama apie tapatybę, taip pat reikšmingas ir gyvenamosios vietos veiksnys. Su kalbos ir tautinės savimonės ryšiu reikėtų gretinti tarmiškai kalbančio žmogaus apibūdinimus *tikras žemaitis* (5), *žemaitis* (2), *grynakraujis žemaitis* (1). Tarmė suprantama kaip žemaitiškumo, žemaitiškosios savimonės įrodymas. Jei žmogus kalba tarmiškai, šiuo atveju jis – bendruomenės atstovas, t. y. žemaitis: (16) *jego esam žemaitė, tēp rēk žemaitėškā ēr šnekietē – rokoutēis* [E. M., m., 61 m., Y.]. Požiūris, kad kalba, tapatybė, patriotizmas yra turintys glaudų ryšį dalykai, dar galėtų būti siejamas su Žemaitijos istorija, kitokia istorine padėtimi. Nors teigiama, kad istorija neretai mitologizuojama (Venskienė 2008: 80), tačiau, kaip bebūtų, ja remiamasi, ji dažnai yra vienas iš veiksnių suvokiant žemaitiškumą, Žemaitijos skirtingumą kitų etnografinių regionų atžvilgiu.

Tradicija. Tarmiškai kalbantis žmogus dar apibūdinamas kaip besilaikantis tradicijų. Šis dėmuo yra sąsaja tarp praeities, dabarties ir ateities, taigi turi įtakos tęstinumui. Tarmė laikoma vertybe, perduodama iš kartos į kartą, todėl, vartodamas tarmę, žmogus ją išlaiko, t. y. elgiasi tradiciškai. Išryškėja, kad svarbiausia yra ne modernybė (šiuo atveju ją sieti reikėtų su bendrinės kalbos vartojimu), o tradicija. Pasak Vidos Savoniakaitės, „pasaulio mokslininkų diskursuose tradicijos siejamos su „savo“ ir „kito“ metodologinėmis sampratomis, kurios šiuolaikinėje teorinėje mintyje kinta taip, kaip ir kinta migruojanti visuomenė“ (2013: 254). Kaip jau minėta, tarminis kalbėjimas dažnai būtent tapatinamas su *savas* kategorija, o tarmės neavartojimas reiškia tam tikrą kalbinį ir / ar tapatybinį at(si)skyrimą. Taigi tradicija, jos laikymasis šiuo atveju reiškia priklausymą *saviems*. Tarmė laikoma tokiu dalyku, kurį reikia išsaugoti, ji yra šalia tautos papročių, simbolių ir kitų būtinų nepamiršti reiškinų. Paminėtas taip pat su tradicija susijęs panašus apibūdinimas – *reikia puoselėti savo kalbą*. Apibūdinamas ne pats žmogus, bet tiesiogiai išreiškiamas nusistatymas tarmės atžvilgiu: ja rūpintis, ugdyti, prižiūrėti. Pabrėžiama perspektyva, nes jaučiama būtinybė stengtis dėl tarmės (plg. 23 citatą), pvz.:

(17) *No Jėto mona, jė neišlaikīsem sava tarmies, sava kalbuos, no ta kas būs? Tēp kāp saka stipri šeima īr stipri valstībē, tēp aš irgi sakīsis – lietuvībē prasided nu kuožnuos tarmies, nu kuožnuos.* [B. L., m., 61 m., M.]

(18) *Ēr ēš vēsa, kas mes esam lietovē – no ta esam dēdēlē mažā. Ēr esam mažā ēr tuo labiau, kad tuo mažuo vēituo dar tēik īr skirtingu, ta mes tou pasauliou ēr esam iduomē, ka mes esam, kažkēik ēšsēskēram. O kou mes galem priš pasauli? Mes esam mažē, tiktā vuo tiktā tou mes ēr galem atsēlaikītē, kad mes esam dā skirtingē* [D. Č., m., 45 m., K.].

Tarmės išlaikymas suprantamas kaip apskritai šalies tapatybės dalis, kuri būtina. Pabrėžiama, kad svarbi kiekviena tarmė, ne tik gimtoji. Tarminė kalba reikšminga ir kaip skirtingumo, patrauklumo elementas, dėl kurio tauta gali būti įdomi viso pasaulio žmonėms. Puoselėjant tarmę, bus išlaikoma ir tradicija, taigi ir gyvybingumas, tęstinumas. Šis požiūris artimas ir Skuodo gyventojų nuomonei, kad jaunimą reikia skatinti vartoti tarmę, nes nebuvo nė vieno respondento, teigiančio, kad nereikėtų to daryti (*Miestai ir kalbos* 2: 28 žemėlapis). Tęstinumo, tradicijos sulaužymas suprantamas kaip nerimtas dalykas, nenatūralus elgesys, išdavystė, nevedanti į gera, pvz.:

(19) *Įr tuokiū, katrėi va praded, no tas aš skaitau, ka maivimuos, nu pat mažėns vākus tiktā literatūrėškā muokintė, no mon pėktoms ein. Jėgo žemaitis esi, ta ėr būk žemaitis. Vuo jėgo ėšdoutė kažkū, ta gali vėskū ėšdoutė – sava kalba, sava tarmė ėšdoutė.* [A. R. Š., m., 70 m., M.]

(20) *Ne, no ta aiškė, kad vės tėik, jėgo esi žemaitis, būtom vėsā gerā, ka muokietom ėr tas vāks. Bet jėgo anam ėr lėngviau bėndrautė so tās sava draugās, tegu bėndraun, bet no gal neužmėrštė ėr sava tuos tarmies.* [D. K., m., 22 m., L.]

Antroji nuomonė ne tokia kategoriška. Galbūt ją reikėtų sieti su amžiumi – jaunesniąja karta, nors ne visada liberalesnis požiūris priskirtinas jaunimui (plg. 8, 25 citatas). Patvirtinamas daugelio išsakytas teiginys, kad bendrinė kalba nėra blogis savaime, jei reikia (kai kuriose vietose, su kai kuriais žmonėmis ir pan., žr. 2 lentelę), galima ją kalbėti, tačiau išlaikyti, perduoti tarminę kalbą labai svarbu.

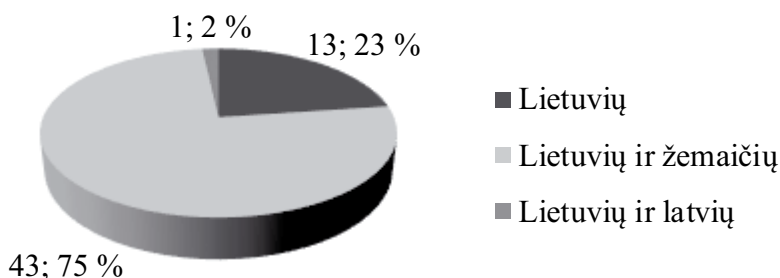
Apibendrinant galima pasakyti, kad iš idealo plotmės elementų išryškėja esminiai dalykai (elementai yra tarsi nuorodos): pagarba → tarmės prestižas, patriotizmas → gimtosios kalbos sampratos ir tapatybės ryšys, tradicija → tarmės tęstinumas.

2.2. Tarmė – neišvengiamybė

Ši plotmė apima **įpratimo**, **aplinkos**, **prigimimo** elementus. Juos galima sieti su neišvengiamybe, fatališkumu, nes paties individo pasirinkimas turi mažiau (ar visai neturi) įtakos, priešingai idealiajai sferai, ją sudarantiems dėmenims. Neišvengiamybės plotmė tarsi atspindi neutralų, neidealizuotą vaizdinį.

Įpratimas. Dažnai (13 kartų) tarmę vartojantis žmogus sietas su įpratimu (įpratimas laikytas ir bendrinės kalbos vartojimo priežastimi, žr. 9 citatą), plg.: (21) *Anam vėsū geriausė žemaitėškā, vėsū laisviau rokoutėis, lėižuovis ėr pripratės jau pri žemaitiu kalbā* [V. G., v., 85 m., L.]. Kalbėti tarmiškai reiškia būti įgudusiam tai daryti, taigi tarminė kalba yra ne šiaip dabartinis reiškiny, atsiradęs neseniai,

bet jau besitęsiantis iš anksčiau. Su tąsa, kaip minėta, glaudžiai susijusi tradicija, tačiau būtent tarp šių dėmenų ir matyti individo pasirinkimo galimybė, sąmoningumas. Norint įprasti, reikia dažnai kalbėti, girdėti tarmę. Dėl šios priežasties galima daryti išvadą, kad pateikėjų sąmonėje tarmė suprantama kaip vyraujanti, pagrindinė kalba. Tai patvirtina ir gimtosios kalbos samprata. Viena – tai, kokia kalba nurodyta kaip oficiali gimtoji, o kita – kokią kalbą ar kokias kelias kalbas pateikėjai laiko gimtąja (gimtosiomis). Rezultatai atsispindi 2 pav.

2 PAV. Gimtosios kalbos samprata

Visi pateikėjai lietuvių kalbą suvokia esant gimtąją, tačiau kiek skirtingai. Mažesnei daliai respondentų (13; 23 proc.) šis kalbinis kodas ir yra vienintelė gimtosios kalbos samprata. Pasitaikė atvejais, kai gimtosiomis kalbomis laikytos ir lietuvių, ir latvių kalbos. Kadangi šios sampratos atstovė – pateikėja iš Šarkės punkto⁸, kurios oficialioji tautybė yra latvių (ir pagal savimonę pateikėja taip nurodė), tokia samprata nestebina, juo labiau, kad latvių kalbos nepamiršo (supranta, kalba, geba skaityti, rašyti). Lietuvių kalbos laikymas gimtąja taip pat visiškai įtikinamas: pateikėja nuo vaikystės gyvena minėtame punkte, todėl puikiai supranta ir vartoja (kalba, skaito, rašo) lietuvių kalbą⁹.

Dauguma pateikėjų (43; 75 proc.) gimtąja kalba laiko ir žemaičių tarmę. Ši samprata priimtina visų kartų atstovams: vyresniosios (30), vidurinės (9), jaunesniosios (4). Matyti, kad įvairaus amžiaus Skuodo krašto žemaičiams tarmė

⁸ Ši vietovė, pačios pateikėjos teigimu, liaudiškai vadinta Mažąja Latvija, nes anksčiau gyveno gana daug latvių tautybės žmonių.

⁹ Svarstyтина, ar nesama tam tikros painiavos. Respondentė nenurodė, kad žemaičių tarmė – dar viena gimtoji kalba, tačiau būtent ji daugeliu atvejų (bendravimo su šeimos nariais, pažįstamais, kaimynais ir kt.) yra pagrindinė kalba. Tikėtina, kad lietuvių kalbos sąvoka suprantama kaip abiejų kalbinių kodų – tarmės ir bendrinės kalbos – visuma. Kita vertus, pateikėja skyrė šiuos kalbinius kodus atsakinėdama į anketos klausimus.

labai svarbi, ji nėra tik kuriai nors vienai kartai būdingas reiškinys. Iš respondentų, laikantių žemaičių tarmę gimtąja kalba, žemaitiškai tik supranta ir kalba 14 (13 vyresniosios, 1 vidurinės kartos), supranta, kalba ir skaito 15 (11 vyresniosios, 4 vidurinės kartos), o supranta, kalba, skaito, rašo 14 (6 vyresniosios, 4 vidurinės, 4 jaunesniosios kartos). Pabrėžtina, kad jaunesniosios kartos informantai, nurodę gimtąja kalba taip pat ir žemaičių tarmę, visi ne tik supranta bei kalba, bet ir skaito, rašo žemaitiškai. Taigi šiuo atveju jaunesnioji karta išryškėja tarmės atžvilgiu kaip įvairiapusiškesnė amžiaus grupė. Svarbu tai, kad dažnai įpratimas laikytinas ne tik tarminiam kalbėjimui, bet ir skaitymui, rašymui turinčiu įtakos veiksniu.

Pateikėjų samprata, kad gimtoji kalba yra ir žemaičių, įtikinama, nes apklaustieji, visada kalbėję, kalbą tarmiškai, būtent tarmę suvokia kaip tikrąją gimtąją kalbą. Reikšminga, kad žemaičių tarmė Skuodė laikoma 100 proc. įprasčiausia (Baranauskienė, Krupickaitė 2012: 11). Tarminė ir bendrinė kalbos gali būti laikomos lygiaverčiais kalbiniais kodais (plg.: (22) *Ēr ta žemaitiu tarmie, ēr ta bēndrēnē – mon anuos abēdvēs ein kap vēina šalēp kētuos* [G. J., m., 38 m., Y.]). Tai patvirtina faktą, kad vartotini abu kodai, juos įmanoma derinti „nenusikalsant“ savo požiūriui, įsitikinimams (plg. 4 citatą).

Aplinka. Kitas plotmės dėmuo apima žmogaus augimo, formavimosi laikotarpį, socialines, buitines, geografines sąlygas. Gana dažnai (10) minėtas apibūdinimas *taip užaugęs*. Apibūdinimas *taip užaugęs* reiškia nebūtinai geografinę tarminę aplinką, ji gali būti visiškai kita, tačiau žmogus, kuris šeimoje, su pažįstamaisiais ir pan. nuo mažens vartojo tarmę, ir bus taip užaugęs. Tarmiškai kalbantis žmogus siejamas su vaikystės, brendimo laikotarpiu, augant įskiepyta kalba. Pavyzdžiui: (23) *Kuokiuo to kalbuo esi gėmės, ožaugės ēr rēk anou jau ēšsau-guotė* [A. T., m., 75 m., Y.]. Išryškėja tėvų ar kitų artimų žmonių įtaka, nes iš jų išmokstama kalbėti. O kas įgyjama, išmokstama vaikystėje (ypač kalba), dažniausiai ir toliau gyvenime išlieka stipriai įsišakniję, reikšminga. Tai patvirtina bendravimo kalba šeimoje: su šeimos nariais bendraujama tarmiškai, tik trys pateikėjai kalba dar ir bendrine kalba (su vaikais – vyresniosios kartos pateikėjas, su seserimi – vidurinės kartos pateikėja, su vaikaičiais – vyresniosios kartos pateikėjas). Vieną sykį minėtas panašus apibūdinimas – *užaugęs tokioje aplinkoje*. Šiuo atveju išryškėja ne tik šeimos, privačiosios erdvės, bet ir viešosios erdvės įtaka, geografinis veiksny. Plg.: (24) *Mes esam lietovē, aš gīveno Žemaitijuo, šneko žemaitēškā* [E. M., m., 61 m., Y.]; (25) *Ka gīveni Žemaitijuo, turi rokoutēis sava tarmē* [G. L., m., 19 m., Y.]. Išreiškiamą nuomonę, kad tarminė kalba šnekama (ar turėtų būti šnekama) dėl aplinkos įtakos, t. y. žmogus yra užaugęs aplinkoje, kur visur ar beveik visur (ne tik su artimaisiais, pažįstamaisiais, namuose) kalbama tarmiškai, dažnai girdima tarminė kalba iš įvairių žmonių. Šis atsakymas kartu atspindėtų realią kalbinę situaciją punktuose, nes vyrauja tarminis

bendravimas. Respondentų (vyresniosios – Vr, vidurinės – Vd, jaunesniosios – J) skaičius pagal kalbos pasirinkimą įvairiais atvejais pateiktas 2 lentelėje.

2 LENTELĖ. Bendravimo kalba

		Tarmiškai				Bendrine kalba				Tarmiškai ir bendrine kalba			
		Vr	Vd	J	Iš viso	Vr	Vd	J	Iš viso	Vr	Vd	J	Iš viso
Viešumoje	Parduotuvėje	37	6	4	47	1	-	1	2	3	4	1	8
	Įstaigose	33	6	3	42	3	-	2	5	5	4	1	10
	Susirinkimuose, sueigose	33	5	2	40	1	-	1	2	5	5	2	12
	Su kunigu	35	8	1	44	3	-	1	4	-	1	-	1
	Su pažįstamaisiais	41	9	6	56	-	-	-	-	-	1	-	1
	Su nepažįstamaisiais	25	4	1	30	6	2	2	10	9	4	3	16
	Prakalbina pažįstamuosius savo krašte	41	9	6	56	-	-	-	-	-	1	-	1
Prakalbina nepažįstamuosius savo krašte	33	4	3	40	4	2	3	9	1	3	-	4	
Su kaimynais	Su vyriausia karta	41	10	6	57	-	-	-	-	-	-	-	-
	Su vyresniąja karta	41	10	6	57	-	-	-	-	-	-	-	-
	Su jaunesniąja karta	40	8	5	53	-	-	-	-	1	2	1	4
Įprastasis kalbos vartojimas	Galvoja	41	8	6	55	-	1	-	1	-	1	-	1
	Skaičiuoja	40	7	5	52	-	1	-	1	1	2	1	4
	Bendrauja su gyvūnais	39	7	5	51	-	-	-	-	-	2	-	2
Religijos kalba	Meldžiasi	12	2	1	15	25	5	2	32	1	1	-	2
	Eina išpažinties	20	3	1	24	15	3	2	20	-	-	-	-
	Moko poterių kitus	5	-	-	5	22	2	1	25	-	-	-	-

Kaip matyti, įprastojo kalbos vartojimo sferoje dominuoja tarmė, tik pavieniais atvejais vartojami abu kalbiniai kodai ar tik bendrinė kalba. Su kaimynais

bendraujama tarmiškai, tik šiek tiek skiriasi kalbos pasirinkimas bendraujant su jaunesniąja karta, nes keturi respondentai nurodė, kad be tarmės vartoja dar ir bendrinę kalbą. Viešumoje vyrauja taip pat tarminis kalbėjimas, tačiau jau dažniau pasirenkama ir bendrinė kalba ar vartojami abu kalbiniai kodai (ypač su nepažįstamaisiais). Galima išvelgti viešosios ir privačiosios erdvių priešpriešą, kai privačiojoje erdvėje linkstama dažniau vartoti tarmę (plg. Vaicekauskienė, Sausverde 2012: 13). Vis dėlto tarmės dominavimas viešumoje kartu rodo šio kalbinio kodo įprastumą, tinkamumą, perspektyvumą. Nors erdvė viešoji, tačiau iš esmės bendraujama su *savais*, todėl tarmė laikoma tinkamiausiu kalbiniu kodu (plg. kalbos kodo pasirinkimą su nepažįstamais žmonėmis). Kiek kitokia situacija su religijos sritimi. Meldžiamasi ir mokoma poterių dažniausiai bendrine kalba, o išpažinties eina apylygis skaičius pateikėjų tarmiškai ir apylygis bendrine kalba. Galima teigti, kad reikšmingi veiksniai, lemiantys kalbinio kodo pasirinkimą religijos sferoje, yra maldų, meldimosi ypatumai (žanras, kalbėjimas viešai), įpratimas, pačių informantų mokymas. Maldos tiek maldaknygėse spausdinamos, tiek bažnyčiose pamaldų metu kalbamos bendrine kalba. Didžiausia tikimybė, kad tie pateikėjai, kurie meldžiasi bendrine kalba, buvo mokomi maldų taip pat šiuo kalbiniu kodu. Tarmės pasirinkimas meldžiantis sietinas ne su rašytinėmis, o su savo kurtomis, savo žodžiais kalbamomis maldomis, prašymu, dėkojimu ir pan. Kitaip tariant, tai jau lyg laisvesnio žanro, laisvos minčių formuluotės kūriniai, neišmokti mintinai. Išpažintį būtų galima laikyti tokiu žanru, kuriame neišvengiama tam tikrų kalbinių formulių, bet kartu ir paties individo minčių. Būtent tos formulės, išmoktos mintinai (kaip poteriai ir kitos maldos), gali sąlygoti bendrinės kalbos pasirinkimą.

Išryškėja aplinka, kaip palanki tarminiam kalbėjimui terpė. Išvelgtina geografinės aplinkos įtaka, ypač Skuodo apylinkių atveju, nes teigiama, kad „po-reikis ir / arba drąsa vartoti savo tarmę tiesiogiai proporcingas administracinio rajono nuotoliui iki Aukštaitijos bei kultūrų įvairove pasižyminčių didmiesčių“ (Kalnius 2012: 331). Akivaizdi statiškosios aplinkos samprata: aplinka lemia tarminį kalbėjimą, jį „užrakina“ (kokia aplinka, kaip augai – tokia ir kalba). Vis dėlto esama ir kitokio požiūrio: (26) *sopratau, kad kor beišeitumi, išmuoktumi vės tēik kalba* [V. B., m., 44 m., Y.]. Šiuo atveju aplinkos veiksnys ryškus, tačiau paneigiamas nekintamumas. Aplinkos įtaka suprantama kaip buvimo čia dabartyje, o ne čia arba *ten* praeityje (vaikystėje, paauglystėje) veiksnys. Dėl kintamumo galimas ar net neišvengiamas perėjimas nuo bendrinės kalbos prie tarmės vartojimo: (27) *Vuo ka Žemaitijuo kėtēp neišeit <...>. No ka dabā tēi anūkā tuokēi mažē, anēi aukštaitēskou, anēi tēp ēr rokoujēs, vuo ka eis i muokikla, ēr sožemaities tujau pat* [V. N., v., 80 m., L.]. „Sužemaitėjimas“ suvokiamas kaip elementarus, neišvengiamas dalykas, nesama jokio pasirinkimo. Tai vėlgi įrodymas, kad aplinkoje (privačiojoje ir viešojoje erdvėse) kalbama tarmiškai, šis kalbinis

kodas plačiai vartojamas. Tokį perėjimą prie tarmės vartojimo galima sieti ir su amžiumi, kai paūgėję vaikai ims kalbėti tarmiškai.

Prigimimas. Du kartus minėtas prigimimas. Tarmę vartojantis žmogus šiuo atveju suvokiamas jau gimdamas įgijęs tarminį kalbėjimą. Kitaip tariant, jei esi gimęs tarmiškai šnekančioje šeimoje ar / ir aplinkoje, neišvengiamai pats kalbėsi taip pat tarmiškai. Galbūt nuo gimimo žmogus jau tarsi įpareigotas kalbėti tarmiškai, jam taip skirta. To pakeisti beveik neįmanoma, nes tarmės vartojimas lygus neišvengiamybei – tarmė laikoma fatališku reiškiniu. Taigi su gimimu įgytas reiškinys suvokiamas kaip nebekintantis (panašiai kaip statiškosios aplinkos atveju). Dėl šitos priežasties tarmės nevartojimas atrodo visiškai nesuprantamas ir nepateisinamas, keliantis pasipiktinimą (plg. 2–8, 19 citatas). Ši nuomonė sietusi su po kartą minėtais apibūdinimais *kitaip negali būti* ir *kitaip negali kalbėti*. Antruoju pasakymu labiau sukonkretinama, nurodomas kalbėjimas. Viena vertus, požiūris galėtų pasirodyti gana radikalus, nes pabrėžiamas tik vienintelis kalbėjimo variantas – tarmė, o bendrinė kalba tarsi nepripažįstama, nesuvokiama kaip galima ir derama. Jeigu žmogus moka tarmiškai, jis taip ir privalo kalbėti, šiuo atveju – žemaitis turi šnekėti žemaitiškai (plg. 16 citatą). Kita vertus, to nereikėtų sieti su radikalumu. Tokios mintys rodo tarmės įpratumą (patvirtina jau minėtą faktą apie tai), jos suvokimą kaip gimtosios kalbos. Negalėjimą kitaip kalbėti dar galima suprasti ir kaip sunkumą vartoti bendrinę kalbą, nes žymiai paprasčiau, lengviau, natūraliau kalbėti gimtąja tarme. Ne tik lengviau, bet ir nuoširdžiau, nes būtent nuoširdumą, paprastumą (arba šių savybių trūkumą) pastebi pateikėjai, pvz.:

(28) *Jau patem ir paprastiau rokoutėis, to nuošėrdiau rokoujīs, paprastiau. O kad jau esi išmuokės kalba, jau kažkāp vės tēik tēi žuodē ligu ne tēi žuodē, ligu ta kalba ne ta kalba, ligu trūkst kažkuo.* [Ž. V., v., 23 m., S.]

(29) *Čia muokikluo, pavizdžiuo, so vākās, va čia ka dērbo so vākās, no pagal pedagogikā reikētų kalbėti taisyklingai lietuviškai. No bet cinkt ēr vėskas, ēr vākā patis. Ēr kētēp praded bēndrautē, ka žemaitēškā, nes anēi tarp savēs ta žemaitēškā rokoujēs. Ēr pradedi bēndrautē, kētēp ēr so anās sosētartē gali, nebrēk bartēis, nebieer tū pīktiu. Jego katras nuors tēn pradiejē sioštē tēn, pasakē kū nuors rupūžē žaliuoji, ka tau subinie duntis išdīgtom a dā kas, no aš čia tarp kitko, tēp nesakau, no, bet no kažkū tuokē pasakā žemaitēškā, ēr tas vāks ožkart ons kap savs žmuogos ir.* [V. M., v., 31 m., S.]

(30) *Tēp maluonē, maluonē, kad išgirsti ar kū nuorintās tēi seimūnā, kartās tēn kor vėns kēts tēn žemaitēškā kū pasaka. Tēp gerā ont šėrdēis – ruods jau to žemaitis esi. Arba ēš tū artistu žēnā, ka to žemaitis, tēp mon gerā ont šėrdēis. Artistā, dar kas nuorintās, vēsē, no va, žemaitis rašituos, va ēš Žemaitėjės, čia mūsa žmuogos, mūsa žmuogos – so tuokio džiaugsmo.* [D. Č., m., 84 m., V.]

(31) *Žemaitēškā, jau puonēškā nerokoujemos.* [A. L., m., 87 m., L.]

- (32) *Kėik tik vākštuojo Muosiedie pu seniūnėjė, kėtor nier tēn literatūrėškā, bėndrėnė kalbo nie rokoutėis nemuok kāp reikint. Beveik nieks nemuok kāp reikint rokoutėis, tiktās stėngas rokoutėis, ėr joukingā kartās atruoda. Ta geriau rokoutomės žemaitėškā ėr nebūto joukingā. Bet kou padarīsī, žmuogos nuor būtė puonėšks.* [A. Z., v., 59 m., M.]

Ne tik pačiam yra gera kalbėti tarmiškai, bet pasidžiaugiama ir kitų kalba, ypač žemaičių, gyvenančių ne Žemaitijoje, ar apskritai žinomų žmonių. Tarminio kalbėjimo priešprieša – šiuo atveju bendrinė kalba – įvardijama kaip būdinga, pritinkanti ponams – „poniška“. Šios sampratos šaknų reiktų ieškoti praityje, nes kurį laiką bendrinė kalba laikyta „poniška, miesčioniška“, bet kartu pabrėžtina, kad ši nuomonė tarp žemaičių egzistuoja ir šiandien (Kalnius 2012: 321), o, pasak A. Čepaitienės, tokį kalbinį „poniškumą“ reiktų sieti su istoriškai gyvuojančiais stereotipais apie lietuvių tamsumą ir lenkų ponus (2001: 191). Taigi bendrinės kalbos asociacija su ponais tampa gana pagrįsta. Bendrinės kalbos laikymą „poniškumo“ ženklų patvirtintų apibūdinimas „mužikiška“ (33) *žemaitiu kalba ėr vadėnama negraži kalba – jau čia ėr nu sena – mužėkėška, grubi, dėdlė grubi* [J. M. U., m., 71 m., Y.]), priskirtas žemaičių tarmei, kuri, pateikėjų nuomone, būdinga paprastiems, nuoširdiems žmonėms.

Neišvengiamybės plotmės dėmenys vėl nurodo tam tikrus esminius reiškinius: įpratimas → gimtosios kalbos sampratos pagrįstumas, aplinka → įvairiasferis tarmės vartojimas, prigimimas → nekintamumas.

2.3. Tarmė – ribotumas

Ši plotmė sietina su tokiais dėmenimis, kurie tarmę ir jos vartojimą supaprastina, riboja, įspraudžia į tam tikrus rėmus. Šiuo atveju tai yra **kaimietiš-kumas, amžius, išsilavinimas**. Dėmenys gali lemti ir tarmės nepatrauklumą, jos neperspektyvumą.

Kaimietiš-kumas. Tarmiškai kalbantis žmogus 8 kartus sietas su kaimu. Šį dėmenį galima suprasti kaip konkrečią geografinę arba socialinę kategoriją. Tai, kad tarmiškai šneka kaimo gyventojai, viena vertus, logiška, nes skiriasi kaimo ir miesto erdvės, žmonių gyvenimo būdas. Teigiama, kad „miestų erdvė, taip pat ir kalbinė, greičiau ir ryškiau kinta, ji nuolatos perkonstruojama, veikiama socialinių, politinių, ekonominių, kultūrinių veiksnių ir kasdienės komunikacinės praktikos“ (Ramonienė 2010: 279). Dėl tokio nepastovumo, nuolatinio kitimo, būdingo miestams, tarmės asociacija su kaimu tampa gana įtikinama. Patys pateikėjai pastebėjo tarmės skirtingumą kaimuose ir miestuose:

- (34) *Miesta žmuoniū kėtuoki ta kalba, kaimietiu ėr tuoki grobesnė.* [B. B., m., 82 m., V.]

- (35) *Ēr tad, sakau, so kaima žmuonims pasėšneki, irgi mes jau čia, miesčiuonis, esam biški atsėlėkė.* [A. R. Š., m., 70 m., S.]
- (36) *Jug senėjė žmuonis ta, dabā biškilieli ta kalba keitas, o kaimūs, kor tuolėi gīven, anėi dā ēš tēkrūju ēr tebkalb tou, tebrokujės tēksliau rēk sakītė, tou tēkrėnė kalbo.* [B. L., m., 61 m., M.]

Kaimo žmonių kalba suvokiama kaip autentiškesnė, „tikresnė“, mažiau patyrusi bendrinės kalbos ar kitų kalbų įtakos, taip pat ir šiurkštesnė. Kartais tarmės neavartojimas mieste sietinas su nenoru išsiskirti iš kitų, atkreipti į save dėmesį, plg.: (37) *novažiouk i Vėlnio – šnek vėsė aukštaitėškā, pasakīk kū nuors žemaitėškā – vėsė i tavi atsisok, atruoda kap vėsėškā kėta kalba* [B. P., m., 18 m., K.].

Pabrėžiamas kalbinio kodo skirtingumas (tiek nuo kitų tarmių, tiek bendrinės kalbos), kuris neretai tampa tarmės laikymo kalba¹⁰ priežastimi. Teigiama, kad „bendravimo funkcijos nesėkmė – nesupratimas, nesusikalbėjimas – ir yra pats tikriausias tarmės kultūrinės vertės įrodymas“ (Visos tarmės gražiausios 2013: 10). Nesupratimas gali būti vertintinas ne tik kultūriniu aspektu, bet ir kaip tarmės bei kalbos skirties rodiklis, tačiau abipusis (Groves 2007: 9). Šiuo atveju nesupratimas atlieka skiriamąją funkciją. Tai, kad kiti, nemokantys žemaitiškai, nesupranta šio kalbinio kodo, nurodė daugelis pateikėjų¹¹, pvz.:

- (38) *Daug kas nesopront tuos žemaitiu kalbuos miestė.* [G. L., m., 19 m., Y.]
- (39) *Kad i Vėlnio bovau ēšvažiavusi, <...> ta ēš vėsuos Lietuvuos suvažiava vėsuoikiū tū tarmiū. Vėsė literatūrėškā daugiau šnekiejė. Ot mon bova sunkos parsėlaužėms, sunkos. Patiuo pradiuo žemaitėškā diejau, o, Jėzau, kėtė tik veiz, klausuos – nesopront.* [L. Š., m., 52 m., Y.]
- (40) *No īr īr, ka nesopront tuos mūsa kalbuos.* [Z. A., m., 69 m., Š.]
- (41) *No nesopront, no nesopront anėi [nežemaičiai]. O mes esam asablīva tauta, mes soprontam vėsas tarmės, vėsas tarmės soprontam.* [S. J., m., 71 m., S.]
- (42) *Žėnā, anėi [aukštaičiai] mūsa nesopront. Aš anū vės tėik šėik tėik sopronto.* [E. M., m., 87 m., L.]
- (43) *Vuo tēn [Birštone] vėsė tuokėi nesopront žemaitėškā. Bet žemaitis vėsėp rokujės: ēr rosėškā, ēr latvėškā, ēr židėškā <...>. Žemaitis vėsas kalbas rokujės.* [K. R., m., 80 m., K.]

¹⁰ Nors bandoma nustatyti kriterijus, skiriančius kalbas (pavyzdžiui, Wardhaugh 2006: 33), konstatuojama, kad „kalbos ir dialekto problema lingvistikoje (ir ne tik) apskritai yra neišsprendžiama“ (Aliūkaitė 2013a: 4). Taigi neretai daug kas priklauso nuo požiūrio ar interpretacijos.

¹¹ Teiginį apie nesuprantamumą patvirtina ir įvairių miestų gyventojų apklausos rezultatai, nes žemaičių tarmė laikoma nesuprantamiausia (plg. Baranauskienė, Krupickaitė 2012: 4).

Kai kuriais atvejais miestas pabrėžiamas kaip žemaičių tarmės nesupratimo, galbūt ir nevertojimo erdvė. Apskritai dažnai miestas laikytinas netarminės kalbinės aplinkos modeliu (plg. Vaicekauskienė 2014: 13). Taigi patvirtinama kaimo, kaip geografinės aplinkos, kategorija. Įdomūs pastebėjimai, kai teigiama, kad žemaičiams yra lengviau suprasti kitas tarmes negu kitų patarmių atstovams žemaitiškai, arba lengviau išmokti apskritai kitas kalbas. Tai galima sieti su tarmių ir bendrinės kalbos skirtingumo laipsniu. Kadangi bendrinės kalbos pagrindas yra vakarų aukštaičių kauniškių patarmė, skirtumai tarp bendrinės kalbos ir žemaičių tarmės gana dideli. Bendrinės kalbos iš esmės reikia mokytis kaip kitos kalbinės sistemos, todėl pateikjams atrodo, kad ir kitas tarmes kur kas lengviau suprasti, jei esi smarkiai besiskiriančio kalbinio kodo vartotojas. Pateikėjai sąmoningai ar nesąmoningai atskiria tarmę ir bendrinę kalbą kaip dvi priešingas kalbines sistemas, pvz.:

- (44) *Ka pradiėjau suvuoktė, kãp sakont, kad rėk muokitėis lietuviu bėndrėnė kalba, nes kėtėp muokikluo tavėi nesiseks, kãp sakont, parašis tau ėš dėktantu tiktã dvėjetus, no va ėr reikiejė prisėtaikītė, niekor nedingsi. Reikiejė išmuoktė ontrojė kalba, kãp aš sakau [apie taisyklingã bendrinę kalbã]. <...>. Dėdėlė ir sunkė, žemaitiu be gala. No, arba dėdėlė lėngvã, arba dėdėlė sunkė. Jego to jau, kãp pasakītė, jego jau išmuoksti, jau to žėnã, kãp rėk, jau tumet jau dėdlė lėngvã, bet jego to va nepagausi, vėskas būs tavėi, būs dėdėlė sunkė. [Ž. V., v., 23 m., S.]*
- (45) *Vertiejaujo ėš žemaitiu kalbuos i lietuviu. Kartãs ir „Mūsa žuodie“, pavizdžiu, ir „Vakarū Lietuva“, tas ir prĩds, tèn tėi puslapelė ir, kam nuors paruodã ar dã kãp nuors, nesopront žmuonis. No ėr paimi ėr ėšverti i lietuviu kalba. [A. R. Š., m., 70 m., S.]*
- (46) *Tou dėdlė skaitau negera dalika, dėdlė negers daliks, kad saka, nu pėrmuos klasės muokitė žemaitėškã. Tas jau dėdlė negers daliks, tuoks jau negers daliks. <...>. Jego tou vãka išmuokitumi nu pėrmuos klasės žemaitėškã skaitītė, ons vėsėškã nepaskaitītom [lietuviškai], anou sogadini, ons lietovėška kninga negalies bepaskaitītė. <...>. Ons palėks kap svetėmtautis. [V. N., v., 80 m., L.]*

Pabrėžiamos pastangos prisitaikyti ir sudėtingumas, kai reikia mokytis bendrinės kalbos. Ji laikoma tokiu kalbiniu kodu, kurio reikia mokytis tiesiog kaip svetimo. Bendrinė kalba suvokiama ir kaip tas kalbinis kodas, kuris vartojamas tam, kad kiti (nežemaičiai) suprastų. Neabejojama, kad bendrinė kalba bus suprasta, o žemaičių tarmė ne visada (plg. (47) *aš jautous ramiausė ėr saugiausė rokoudamuos bėndrėnė, kuo gera, tėp* [G. J., m., 38 m., Y.]. Dėl šios priežasties nesupratimas (galbūt kartais ir įsivaizduojamas) dažnai tampa esmine nekalbėjimo tarmiškai, derinimosi prie pašnekovo kalbinio kodo priežastimi. Pabrėžiant tarmės ir bendrinės kalbos skirtingumą, teigiama, kad tam tikrais atvejais prireikia versti iš vieno kalbinio kodo į kitą. LKŽe (2008) veiksmožodis *versti* turi reikšmę ‘vienos kalbos tekstą išdėstyti kita kalba’ (DLKŽe 2011 analogiška

11 reikšmė). Pateikėja vartodama tokių veiksmažodį tikriausiai ir turi galvoje dvi atskiras kalbines sistemas. Ypač didelė skirtis išryškėja 46 pavyzdyje. Nors tiesiogiai nepasakoma, kad žemaičių tarmė yra kalba, tačiau mintis, jog mokant vaikus žemaitiškai, jie nebemokės bendrinės kalbos – būtent skaityti (apie kalbėjimą neužsimenama. Kadangi anksčiau išmokstama kalbėti, o skaityti vėliau – ir to reikia mokytis lavinant įgūdžius, skaitymas suprantamas kaip ta sritis, kur gali būti padaryta nepataisoma „žala“. Kažkiek įtakos tokiai nuomonei tikriausiai turi ir tai, kad, rašant žemaitiškai, skiriasi kai kurie rašmenys¹²) – įrodo visišką kalbinių kodų skirtingumą. Pateikėjo pašamonėje abu kalbiniai kodai suvokiami kaip dvi atskiros kalbinės sistemos. Kyla asociacija su svetimumu, nes toks žmogus suprantamas jau kaip kitos tautos atstovas. Kalbos nemokėjimas šiuo atveju jau veda į kultūrų skirtumus, tautinę diferenciaciją. Tai priešingas variantas, kai ne tarmės neavartojimas, bet jos vartojimo formų išplėtimas atskiria žmogų nuo *savų* (plg. tarmės neavartojimą bendruomenėje).

Kaimo, labiau kaip socialinės kategorijos, o ne geografinės erdvės, samprata taip pat yra galima. P. Kalniaus teigimu, šiek tiek skiriasi mentalinis tipas, jo ryškumas tarp žemaičių, gyvenančių kaime ir mieste (2007: 108). Vis dėlto tikėtina, kad pateikėjai nesirinko šio apibūdinimo būtent dėl sąsajos su socialumu – dėl daiktavardžių *kaimietis*, *kaimas* asociacijos su tam tikru menkinimu. Daiktavardis *kaimas* suprastinas kaip 'prasčiokas, neišmanėlis, kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplis' (*Lietuvių žargono bazė. Pa grindiniai duomenys* 2010: 88), nors nei Šiaurės vakarų žemaičių žodyne (Vanagienė 2014: 247), nei kituose žodynuose (DLKŽe; LKŽe) nenurodomos jokios neigiamos konotacijos.

Apskritai dauguma pateikėjų nelinkę tarminės kalbos sieti su socialiniu ar geografiniu kaimietiškuumu (svarbu, kad iš pasirinkusiųjų ši apibūdinimą yra tik po vieną vidurinės ir jaunosios kartos atstovą, taigi jaunesnio amžiaus informantams tokia sąsaja gana nepriimtina), o tai reiškia, kad tarminį kalbėjimą respondentai supranta kaip visiškai galimą, netgi įprastą ir miestuose. Tai gana naujas, netradicinis požiūris, rodantis tarmės gyvybingumą, o ne atskirtį kaimuose: (48) *No pri kuo čia tas kaimietis? Kaimietis gal būtė ēr Aukštaitijuo* [V. B., m., 44 m., Y.]. Šiuo atveju apibūdinimas dar gretinamas su konkrečiu (respondentei gimtuoju) regionu – Žemaitija, todėl kelia neigiamą reakciją. Patvirtinama, kad pateikėjai tarmės nesieja su menkumu ar kitais neigiamais dalykais.

Amžius. Tik tris sykius tarmiškai kalbantis žmogus tapatintas su vyresniu amžiumi. Tai vienas iš tradicinio pateikėjo sampratos dėmenų pagal NORM'o kriterijų (Aliūkaitė, Mikulėnienė 2014b: 32). Ir dabar dažnai vyrauja tendencija tarminį kalbėjimą sieti su pagyvenusiais žmonėmis. Didžiausia tikimybė, kad

¹² Plačiau žr. Girdenis, Pabrėža 1998.

būtent vyresnioji karta gerai moka tarmę, išlaikiusi daugiau jos ypatybių. Vis dėlto šis apibūdinimas pasirinktas retai (jį nurodė po vieną visų kartų atstovų), o tai rodo daugumos pateikėjų sąmonėje esant kitokią sampratą. Pavyzdžiui:

(49) *Tėisė švėisė pasakīsio – tarp savės jaunims rokujės žemaitėškā.* [V. M., v., 31 m., S.]

(50) *Vākā īr dėdesnė žemaitė negu tievā, negu, pavizdžiou, aš so žmuono.* [D. V., v., 51 m., Š.]

(51) *Vėsė rokujės poikiausē: ēr tuokėi, ēr mažesnė, ēr dėdesnė.* [Ž. V., v., 23 m., S.]

Tarmės vartojimas tapatinamas su įvairių kartų atstovais, skirtingo amžiaus žmonės suprantami kaip galintys kalbėti ir kalbantys tarmiškai. Kartu tai įrodo tarmės gyvybingumą. Sampratą taip pat patvirtintų kalbos vartojimo įvairiose sferose, kai tik kai kuriais atvejais galima svarstyti kartų įtaką pasirenkant kalbinį kodą, analizė. Reikšminga ir tai, kad dauguma pateikėjų yra vyresnio amžiaus, tačiau nemano, jog tarmės mokėjimas, vartojimas sietinas su vyresniu amžiumi. Jie tarsi nelinkę labai atskirti kartų ir apibendrinti kurios nors amžiaus grupės tarmės vartojimo, tik kartais tai pastebi. Esama požiūrio, kai jaunesnioji karta laikoma geresne tarmės mokove negu vidurinė (plg. 50 citatą). Kitais atvejais, kai į jaunesnę kartą žvelgiama kritiškai ar pastebimas jų nenoras kalbėti tarmiškai, „pamiršimas“, kartu matomas ir teigiamas pokytis, atsirandantis įgyjant patirties, bėgant laikui:

(52) *Labiausē gaila, kad parvažiavė vākā mūsa ēš miestelē praded nebmoukietē sava tievū tarmies, vuo praded šnekietē literatūrēnē kalbo. Ēš tēkrūju tas bēnt muni dėdėlē erzēn. Ēr nemaluonē ēš tēkrūju klausītēis, no īpač pu pērma, ontra kursa, paskou viel atvērst ligu i žemaitius, jau praded soprastē, kad nieks ēš anū nejouksēs tamē miestē, kad anēi nemuok rokoutēis literatūrēnē kalbo.* [V. Ž., m., 55 m., Y.]

(53) *Dabā jau kažkāp īr, matīt, tuoks omžios ar kas, matītēis, kad rēk brungintē sava kalba, mon atruoda, kad ēr omžios dara sava, kad rēk brungintē sava kalba.* [A. T., m., 75 m., Y.]

Vienu atveju susivokiama, „sugrįžtama“ į žemaitiškąją tapatybę ir kalbą, o kitu – ši tapatybė „įgyjama“. Galima diskutuoti apie jauną žmogų kaip ieškančią, neatskiriančią vertybių, kaip besiformuojančią asmenybę, kai tarmės vartojimas ir vertė gali svyruoti nuo „pametimo“, „grįžimo“ ar „atradimo“ iš naujo (plg. „sužemaitėjimo“ atvejį, 27 citata). Taigi būtų galima kalbėti tik apie laikinąją kalbinę ir / ar tapatybinę antiiniciaciją. Apskritai vyresnis amžius dar suprantamas kaip tikrųjų vertybių – šiuo atveju gimtosios tarmės – suvokimo laikas¹³.

¹³ Plg. rytų ir pietryčių vilniškių skirtingų kartų atstovų palankumą tarmėms, atvirąjį prestižą, kai jį demonstruoja jaunimas, o ne vidurinė ir ypač vyresnioji karta (Urbanavičienė 2014: 72).

Išsilavinimas. Vieną kartą žmogus, kalbantis tarmiškai, apibūdintas kaip menkai išsilavinęs. Šiuo atveju menko išsilavinimo įtaka tarmės vartojimui gali būti aiškinama dvejopai: 1) tarmės vartotojas nemoka gerai kalbėti bendrine kalba, todėl kalba tarmiškai; 2) tarmės vartotojas gerai moka bendrinę kalbą, tačiau dėl tam tikro kultūringumo, inteligencijos stokos kalba tarmiškai. Kai kuriais atvejais žemesnis išsilavinimas laikytinas reikšmingesniu sociolingvistiniu kintamuoju negu aplinka (kaimas / miestas) (žr. Alfonzetti 2015: 26). Diskutuotina, ar tikrai išsilavinimas¹⁴ turi įtakos požiūriui. Viena vertus, gana įprasta manyti, kad žemesnio išsilavinimo žmogus geriau mokės tarmę, tačiau požiūris į ją, į tarmiškai kalbantįjį ne visada bus prestižiškas. Tai patvirtintų ir mokslinio projekto *Kalbų vartojimas ir tautinė tapatybė Lietuvos miestuose* rezultatai¹⁵, kai menkesnio išsilavinimo žmonės labai nesureikšmino savo šaknų, tarmės, kalbos (Kliukienė 2010: 97). Kita vertus, tikėtina, kad labiau išsilavinęs žmogus itin gerai vertins tarminę kalbą¹⁶, nors ir dažniau vartodamas bendrinę, galbūt jau mažiau išlaikęs tarmei būdingų ypatybių (plg. „nors didokuose miestuose gyventojų etninė struktūra ir mišri, juose tarmių vartojimas taip pat palaikomas, siejant tai su aukštesniu gyventojų išsilavinimu“ (Baranauskienė, Krupickaitė 2012: 22). Vis dėlto nesama vienos ryškios tendencijos, todėl ir menkesnis išsilavinimas gali būti siejamas su labai teigiamu požiūriu į tarmę, o didesnis – tik su bendrinės kalbos laikymu prestižiška. Kadangi tėra vienas toks atsakymas (vyresniosios kartos atstovo), beveik visiems pateikėjams tarmė nesiasocijuoja su išsilavinimo lygiu. Tai reiškia, kad tiek bemokslis žmogus, tiek turintis puikų išsilavinimą vienodai gali mokėti ir kalbėti tarmiškai (plg.: (54) *Aplink mumis va čia tamė kraštė ir daug žemaitiu ər gal būtė, ons turietė vėsus ėššė-lavėnėmus patius aukštiausius, būtė pasiekėš sava profesinie sritie aukštumū ər ons gal rokoutėis tik žemaitėškā* [G. J., m., 38 m., Y.]). Kaip priešpriešą neišsilavinimui iš dalies būtų galima suprasti dar vieną apibūdinimą – tai *protingas žmogus*. Tarmės vartojimas siejamas su protingu, išmintingu elgesiu. Tai tarsi geriausias pasirinkimas, sąmoningai suvoktas paties žmogaus. Galbūt manoma, kad vartojant bendrinę kalbą elgiamasi jau ne taip protingai ar visai kvailai. Protingumas visada labai vertinamas žmogaus bruožas, siekiamybė, o būti protingam, parodyti, kad toks esi, šiuo atveju galima kalbant tarmiškai. Taigi tarminis kalbėjimas suprantamas ne kaip tamsumo, kvailumo ženklas, bet, priešingai, išminties.

¹⁴ Apie pačių pateikėjų išsilavinimą žr. Įvadą.

¹⁵ Tirta tik didžiuosiuose Lietuvos miestuose: Vilniuje, Kaunė, Klaipėdoje

¹⁶ Ypač teigiamas tarmės vertinimas būdingas šiaurės žemaičiams kretingiškiams, turintiems aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą (Lubienė, Pakalniškienė 2015: 108).

Apibendrinant galima sakyti, kad kaimietiškas labiausiai sietinas su išsiskyrimu iš kitų (socialiniu, kuris dažnai turi neigiamą atspalvį, ar geografiniu, pabrėžiančiu skirtį nuo miesto). Amžius laikytinas mažai įtakos turinčiu elementu arba, priešingai, tam tikrų pokyčių (paprastai teigiamų) veiksmu. Išsilavinimo lygio ir tarmės sąsaja kuria *geras mokovas / blogas mokovas, protingas / kvailas, kultūringas / nekultūringas* priešpriešas.

3. IŠVADOS

Skuodo apylinkių žemaičių kalbinės nuostatos apibendrintinos trinario modelio vaizdiniais, sudarančiais idealo, neišvengiamybės, ribotumo plotmes.

Tarmės, tarmiškai kalbančio žmogaus tapatinimas su idealo plotmės dėmenimis (pagarba, patriotizmu, tradicija) lemia tarmės svarbą jos vartotojui, gyvybingumą, tęstinumą. „Atstovavimas“ plotmei yra ir pačių žmonių sąmoningas pasirinkimas. Tarmės siejimas su pagarba, pasirinkta daugiausia kartų, sietinas su prestižu. Į tarmiškai kalbėti galinčius, bet nekalbančius žmones žiūrima gana neigiamai. Aktualizuojama *savas–svetimas* priešprieša, nes tarmės, laikomos pagrindiniu kalbiniu kodu, neavartojimas bendruomenės narį atskiria nuo įprastos tradicinės bendruomenės sistemos, ir, priešingai, kalbėjimas tarmiškai rodo priklausymą bendruomenei. Bendruomeninių ryšių pagrindžia ir tarmės sąsaja su patriotizmu, kai tarmė suprantama kaip žemaitiškumo, žemaitiškosios savimonės įrodymas. Toks požiūris sietinas su gimtosios kalbos samprata, tautine savimone, nes 39 (68 proc.) pateikėjai nurodė esą žemaičiai (oficialioji tautybė – lietuviai). Trečiasis dėmuo – tradicija, sudaranti sąsają tarp praeities, dabarties ir ateities, skirtingų kartų, yra akivaizdžiausia tęstinumo nuoroda. Kalbėjimas tarmiškai laikytinas tradicine elgsena, kuri reikšmingesnė už modernybę (šiuo atveju bendrinės kalbos vartojimą). Tradicijos laikymasis reiškia priklausymą *saviems*, o jos sulaužymas suprantamas kaip neigiamas dalykas.

Neišvengiamybės plotmės dėmenys (įpratimas, aplinka, prigimimas) atspindi neutralų, neidealizuotą tarmės vertinimo vaizdinį. Individo pasirinkimas turi mažiau (ar visai neturi) įtakos, priešingai nei idealiajai sferai, ją sudarantiems dėmenims. Svarbiu laikomas įpratimas, dėl kurio tarmė suprantama kaip vyraujanti, pagrindinė kalba. Tai patvirtina ir gimtosios kalbos samprata – dauguma pateikėjų (43; 75 proc.) gimtąja kalba laiko ir žemaičių tarmę. Tarmiškai kalbantis žmogus siejamas su vaikystės, brendimo laikotarpiu, augant įskiepyta kalba. Išryškėja ne tik šeimos (su jos nariais bendraujama tarmiškai), privačiosios erdvės, bet ir viešosios erdvės įtaka, geografinis veiksnys. Atspindima reali kalbinė situacija punktuose, nes vyrauja įvairiasferis tarminis bendravimas, tačiau bendrinė kalba kai kuriose vietose, situacijose taip pat laikoma priimtina,

vartotina. Taigi apskritai aplinka laikytina palankia tarminiam kalbėjimui terpe. Tarmės sąsaja su prigimimu išreiškia fatališkumą ir nekintamumą. Negalėjimas pakeisti tarminio kodo dažnai suprantamas ir kaip paprastumo, nuoširdumo, o pakeitimas – šiuo atveju bendrinės kalbos vartojimas – „poniškumo“ ženklas.

Ribotumo plotmė sietina su tokiais dėmenimis (kaimietišku, amžiumi, išsilavinimu), kurie tarmę ir jos vartojimą supaprastina, riboja, gali lemti ir tarmės nepatrauklumą, jos neperspektyvumą. Kaimietiško dėmenį galima supaprastinti kaip konkrečią geografinę arba socialinę kategoriją. Kai kuriais atvejais miestas pabrėžiamas kaip tarmės nesupratimo, nevartojimo erdvė, todėl nesupratimas (galbūt kartais ir įsivaizduojamas) dažnai tampa esmine nekalbėjimo tarmiškai, derinimosi prie pašnekovo kalbinio kodo priežastimi. Neabejojama, kad bendrinė kalba bus suprasta, o žemaičių tarmė ne visada. Pateikėjai sąmoningai ar nesąmoningai atskiria tarmę ir bendrinę kalbą kaip dvi priešingas kalbines sistemas. Kaimo, labiau kaip socialinės kategorijos, o ne geografinės erdvės, samprata taip pat yra galima. Šiuo atveju tarmė būtų sietina su tam tikru menkinimu. Tarmės sąsaja su socialiniu ar geografiniu kaimietišku labiausiai nepriimtina jaunesnio amžiaus informantams, o tai reiškia, kad tarminį kalbėjimą respondentai supranta kaip visiškai galimą, įprastą įvairiose geografinėse ir socialinėse erdvėse. Tarmės vartojimas tapatinamas su įvairių kartų atstovais, skirtingo amžiaus žmonės vertinami kaip galintys kalbėti ir kalbantys tarmiškai. Vienu atveju vyresnis amžius suvokiamas kaip tikrasis tarmės vartojimo vertės supratimo tarpsnis, kitu – jaunesnioji karta laikoma geresne tarmės mokove. Reikšminga, kad dauguma pateikėjų yra vyresnio amžiaus, tačiau nemano, jog tarmė sietina su vyresniu amžiumi. Nelinkstama labai atskirti kartų ir apibendrinti kurios nors amžiaus grupės tarmės vartojimo. Amžius laikomas teigiamų pokyčių, atsirandančių įgyjant patirties, tam tikru laiko tarpu, veiksmu, kai „pamiršta“, „pamesta“ tarmė, jos vartojimas ir vertė gali „grįžti“ ar būti „atrasta“ iš naujo. Tarmės sieti su išsilavinimu, ypač menku, nelinkstama. Nesama vienos ryškios tendencijos, todėl ir menkesnis išsilavinimas gali būti siejamas su labai teigiamu požiūriu į tarmę, o aukštesnis – tik su bendrinės kalbos laikymu prestižiška arba atvirkščiai.

LITERATŪRA

Alfonzetti Giovanna 2015: Age-related Variation in Code-switching between Italian and the Sicilian Dialect. – *Athens Journal of Philology* 2(1), 21–34. Prieiga per internetą <http://www.athensjournals.gr/philology/2015-2-1-2-Alfonzetti.pdf>.

Aliūkaitė Daiva 2011: Kultūrinės tyrimų schemos geolingvistikos paradigmoje: dėl kai kurių sociolingvistinės anketos klausimų. – *Valoda* 21, 11–17.

Aliūkaitė Daiva 2013a: Horizontalusis ir vertikalusis kalbos kontinuumo skaidumas: XXI amžiaus kalbėjimo variantai paprastojo kalbos vertintojo požiūriu. – *Taikomoji kalbotyra* 2. Prieiga per internetą <http://taikomojikalbotyra.lt/azalija.serveriai.lt/lt/2013/03/horizentalusis-ir-vertikalusis-kalbos-kontinuumo-skaidumas-xxi-amziaus-kalbejimo-variantai-paprastojo-kalbos-vertintojo-pozhuriu>.

Aliūkaitė Daiva 2013b: Kalbos variantiškumas paauglių akimis: lyties kintamasis. – *Acta Linguistica Lithuanica* 69, 219–268.

Aliūkaitė Daiva, Rima Bakšienė, Jurgita Jaroslaviėnė ir kt. 2014: Punctų tinklo tankis geolingvistikos skirties *aukštaičiai* : *žemaičiai* požiūriu. – *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*, sud. D. Mikulėnienė, V. Meiliūnaitė, žemėlapius parengė V. Čėponis. Vilnius: Briedis, 129–196.

Aliūkaitė Daiva, Danguolė Mikulėnienė 2014a: Geolektų ir regioninių dialektų formavimosi ypatumai Lietuvoje. – *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*, sud. D. Mikulėnienė, V. Meiliūnaitė, žemėlapius parengė V. Čėponis. Vilnius: Briedis, 257–262.

Aliūkaitė Daiva, Mikulėnienė Danguolė 2014b: Geolingvistika: ideologija, teorija ir metodai. Pagrindinės sąvokos. – *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)*, sud. D. Mikulėnienė, V. Meiliūnaitė, žemėlapius parengė V. Čėponis. Vilnius: Briedis, 29–47.

Auer Peter 2011: Dialect vs. standard: a typology of scenarios in Europe. – *The languages and linguistics of Europe. A comprehensive guide*, ed. by B. Kortmann and J. van der Auwera. Berlin: Mouton de Gruyter, 485–500.

Baranauskienė Viktorija, Krupickaitė Dovilė 2012: Lietuvos miestų gyventojų tarminės regioninės savimonės ypatumai (sociolingvistinio tyrimo duomenimis). – *Taikomoji kalbotyra* 1. Prieiga per internetą <http://taikomojikalbotyra.lt/lt/2012/10/lietuvas-miestu-gyventoju-tarmines-regionines-savimones-ypatumai-sociolingvistinio-tyrimo-duomenimis>.

Bliumas Remigijus 2000: Aukštaičių ir žemaičių etninės priklausomybės determinuotų psichinių reiškinių savitumai. – *Etniškumo studijos: teoriniai samprotavimai ir empiriniai tyrimai*. Vilnius: Eugrimas, 53–64.

Čėpaitienė Auksuolė 2001: Atgaivinant etninį tapatumą: individas, simbolis, vieta. – *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 1(10), 167–198.

Čepienė Irena 2014: Kai kurie mitinės pasaulėkūros aspektai lietuvių tradicinėje kultūroje. – *Geografija ir edukacija* 2, 56–65.

DLKŽe 2011 – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, šeštas (trečias elektroninis) leidimas, vyr. red. Stasys Keinys. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2011. Prieiga per internetą <http://dz.lki.lt>.

Garrett Peter, Coupland Nikolas, Williams Angie 2003: *Investigating Language Attitudes: Social Meanings of Dialect, Ethnicity and Performance*. Cardiff: University of Wales Press.

Girdenis Aleksas 2012: Šiaurės žemaičių Skuodo zona. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Girdenis Aleksas, Pabrėža Juozas 1998: *Žemaičių rašyba*. Vilnius, Šiauliai: Žemaičių kultūros draugijos redakcija.

Gottlieb Nanette 2006: *Linguistic Stereotyping and Minority Groups in Japan*. London: Routledge.

Groves Julie May 2007: *A comparison of the attitudes of Hong Kongers and Mainland Chinese towards the status of Cantonese: Language or Dialect - or Topolect?* The Chinese University of Hong Kong.

Kalnius Petras 2007: Regioninių tapatumų judėjimo prieštaros dabartinėje Lietuvoje. – *Lituanistica* 53, 3(71), 92–112.

Kalnius Petras 2012: *Žemaičiai: XX a. – XXI a. pradžia*. Vilnius: Mintis.

Kliukienė Regina 2010: Tarmės mieste: mokėjimas, vartojimas ir kalbinės nuostatos. – *Miestai ir kalbos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 91–101.

Kliukienė Regina 2014: Kalbėjimas su tėvais tarmiškai ir gyventojų požiūris į tarmes Žemaitijos miestuose (kiekybinė analizė). – *Taikomoji kalbotyra* 5. Prieiga per internetą <http://taikomojikalbotyra.lt/lt/2014/04/kalbejimas-su-tevais-tarmiskai-ir-gyventoju-pozuris-i-tarmes-zemaitijos-miestuose-kiekybine-analize>.

Lietuvių kalbos atlasas, ats. red. Kazys Morkūnas. 1. *Leksika*. 1977; 2. *Fonetika*. 1982; 3. *Morfologija*. 1991. Vilnius: Mokslas.

Lietuvių žargono bazė. Pagrindiniai duomenys 2010. Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas. Prieiga per internetą <http://www.flf.vu.lt/mokslas/elektroniniai-istekliai#duomen%C5%B3-baz%C4%97s>.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas* 1–20, 1941–2002, elektroninis variantas. Redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. red.), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė,

Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008. Prieiga per internetą <http://www.lkz.lt>.

Lubienė Jūratė, Pakalniškienė Dalia 2015: Tarmė modernioje Lietuvoje: šiaurės žemaičių kretingiškių atvejis. – *Res Humanitariae* 17, 101–113.

Miestai ir kalbos 2. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis, sud. V. Baranauskienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013.

Mikulėnienė Danguolė 2015: Prognostiniai tarmių tyrimai daugiadimensės dialektologijos požiūriu. – *XII tarptautinis baltistų kongresas: pranešimų tezės (2015 m. spalio 28–31 d.)*, 103. Prieiga per internetą http://www.baltistukongresas.flf.vu.lt/failai/XII_Tarptautinio_baltistu_kongreso_tezes.pdf.

Pabrėža Juozas 2013: Šiaurės žemaičių gimtosios kalbos, tautinės ir tarminės savimonės vertinimas. – *Tarptautinė tarpdalykinė mokslinė konferencija XXI amžiaus tarmių tyrimai: geolingvistinė ir sociolingvistinė perspektyvos*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 1–9. Prieiga per internetą <http://www.tarmes.lt/images/Veikla/Juozo%20Pabrezos%20pranesimas.pdf>.

Pakalniškis Vaidotas 2001: Žemaitškumas globaliame pasaulyje. – *Lietuvos etnologija* 1(10), 199–216.

Petrulis Valdas 2005: Žemaitijos etninės savimonės regiono erdvinė struktūra. – *Geografijos metraštis* 38(1), 163–175.

Račiūnaitė-Vyčiniene Daiva 2014: Individuali tautinės savimonės raiška Lietuvos paribio bendruomenėje: *sava / kita*. – *Savas ir kitas šiuolaikiniais požiūriais*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 209–236.

Ramonienė Meilutė 2010: Išvados. Kalbos didžiuosiuose Lietuvos miestuose: šiandiena ir perspektyvos. – *Miestai ir kalbos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 279–286.

Ramonienė Meilutė 2013: Tarmės socialinė vertė: Lietuvos miestų jaunimo kalbinės nuostatos. – *Taikomoji kalbotyra 2*. Prieiga per internetą <http://taikomojikalbotyra.lt/lt/2013/08/tarmes-socialine-verte-lietuvos-miestu-jaunimo-kalbines-nuostatos>.

Savoniakaitė Vida 2013: Tradicijos: etnologų, antropologų metodologijos ir tyrimai. – *Res Humanitariae* 13, 246–266.

Unukovičius Jurijus 2014: Lietuvių įvaizdis Vilniaus krašto slavakalbių gyventojų akimis. – *Savas ir kitas šiuolaikiniais požiūriais*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 183–205.

Urbanavičienė Jolita 2014: Rytų ir pietryčių vilniškių kalbinės nuostatos. – *Acta Linguistica Lithuanica* 70, 63–81.

Vaicekauskienė Loreta 2014: Didmiestis ir sostinė *geriausios lietuvių kalbos* percepcijose. – *Taikomoji kalbotyra* 6. Prieiga per internetą <http://mif.vu.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/52/47>.

Vaicekauskienė Loreta, Sausverde Ėrika 2012: Lietuvos tarmių rezervatas. Socialiniai ir geografiniai tarmės mobilumo ribojimai tiesioginių tyrimų duomenimis. – *Taikomoji kalbotyra* 1. Prieiga per internetą <http://taikomojikalbotyra.lt/lt/2012/12/lietuvos-tarmiu-rezervatas-socialiniai-ir-geografiniai-tarmes-mobilumo-ribojimai-tiesioginiu-tyrimu-duomenimis>.

Vanagienė Birutė 2014: *Šiaurės vakarų žemaičių žodynas: Ylakių, Lenkimų, Mosėdžio, Skuodo, Šačių apylinkių šnektos. A–O*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Venskienė Asta 2008: Lokalus etnografinis jaunimo tapatumas XIX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje Lietuvoje: kultūros elementų savastis. – *Lituanistica* 54, 2(74), 69–81.

Visos tarmės gražiausios 2013. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

Wardhaugh Ronald 2006: *An Introduction to Sociolinguistics*. Fifth Edition. Oxford: Blackwell.

Language attitudes of Samogitians in Skuodas district

SUMMARY

The article analyses the language attitudes of Samogitians in Skuodas district, namely the native dialects and the evaluation of people speaking a dialect. The broad-brush trino-mial model is applied in the analysis which helps to unveil different dimensions of dialect evaluation, such as ideal, inevitability, limitation. The analysis presents the conceptions of dialect evaluation and native language as well as the possible connections of psychological distinction.

It is concluded that the identification of a particular dialect or a person speaking a dialect with the elements of the dimension of ideal (respect, patriotism, tradition) determines or may determine the importance, vitality and continuity of the dialect to its user. The opposition of *own-strange* is highlighted since the disuse of the dialect, which is considered to be the main linguistic code, separates a community member from a common traditional community system. Usually, people who can but do not speak a dialect are judged on quite negatively. Contrary to the case of disuse of the dialect, speaking a dialect shows that

a person belongs to the community and it also becomes a sign of sincerity and simplicity. The elements of habit, surroundings and nature, which compose the dimension of inevitability, reflect a neutral and non-ideal image of dialect evaluation. The habit is related to the validity of the dialect as a concept of native language; surroundings are related to the use of the dialect in different spheres, and nature becomes a reference to the continuity of the dialect. The elements of the dimension of limitation, such as country, age, education, simplify and limit the dialect and its use and may determine the dialect's unattractiveness and its prospectlessness, or may be the factors of certain changes in the use and value of the dialect.

Įteikta 2016 m. liepos 8 d.

SIMONA VYNIAUTAITĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

simona.vyniautaite@lki.lt